

Tehnično poročilo

k projektu o izsuševanju ljubljanskega močvirja.

To poročilo je glavnemu odboru za obdelovanje močvirja predložil Ivan pl. Podhagsky, uradno pooblaščen civilen inženir.

VIII. Gradaščica.

(Dalje.)

Vkljub tem splošno neprijaznim razmeram so na nekaterih primeroma ugodnih krajih projektirani zapori čez doline, in sicer:

I. Zapor doline Črnega potoka,

ki se izliva pod Hrastenicami v Gradaščico. — Situacija in počezni profil doline sta pridjana projektu.

Tu predlagam, da bi se naredil čez dolino 6 metrov visok zapor, ki bi se ob svojem času lahko povikšal na 10 metrov.

Stroški tega zapora bi znašali 10.000 gold., kakor se razvidi iz počeznih profilov, bi zapor lahko ustavil 7437 kub. metrov prodovja in tedaj bi veljal kubični meter nasipnine 1 gold. 34 kr.

II. Zapor doline potoka sv. Katarine.

Ta zapor naj bi imel 7 metrov višine in ob svojem času naj bi se lahko zvikšal na 12 metrov.

Ker znašajo stroški 12.000 gold., zadržano gradivo pa meri samo 2833 kub. metrov, veljal bi tukaj kubični meter 4 gold. 23 kr.

III. Zapor doline Male Božne.

Najbolj vgođen kraj za zapor je nad „Novim mlinom“; pri prvem zidanju naj se naredi 6:30 metra visok, v bodočnosti pa naj se za 4 metre zvikša.

Stroški znašajo 10.600 gold., nasipnina, ki jo bode zapor ustavljal, pa 29.500 kub. metrov; tedaj bi stal kubični meter 35 kr.

IV. Zapor doline Velike Božne.

Ta zapor je predlagan v skalnati soteski nad „Novim mlinom“, in sicer v višini 7 metrov. — Pozneje se ne bode mogel zvikšati, ker bi voda zastajala in zgorej ležečemu mlinu škodovala.

Drugi kraj, kjer bi se slučajno tudi dala narediti naprava za ustavljanje prodovja, leži ravno nad izlivom Sagove v Veliko Božno v občini Zalog. Vendar je tukaj dolina preširoka in zato manj zmožna za tak jez; kajti ako bi bil jez 6 metrov visok, bi znašala dolgost uže 51 metrov.

Ker je za Veliko Božno uže tako predlagan jez števil. IV, bi za sedaj ne bilo treba druge take stavbe.

Tudi v dolini Male vode ni primerne kraja, kjer bi se dolina zajezila; zato bi se moralo tu skrbeti samo za poprej omenjeno pogozdovanje in za zavarovanje dna posameznih strug.

Konečno moram še omeniti, da bi se tam nič več plaviti ne moglo, kjer bodo zidani zapori; zato bi se vsaj na nekaterih krajih drugače moralo skrbeti za prevaževanje žagovcev. Se ve, da bi to lastnikom mnogo goterih žag veliko škodovalo.

O drugi daljini, to je, o daljini po odprti dolini od Polhovega Gradca naprej do meje močvirja v občini Dobrova, velja skoraj ravno to, kar sem rekel o reguliranji Švice od Vrzdence dalje.

Tudi tukaj je struga potoka napolnjena s prodovjem v sled napačnih, morebiti uže stoletja stoječih vodnih stavb, tako da uže srednje visoka voda iz struge izstopi. Da se temu pomaga, treba je najprej narediti pri vsaki

vodni stavbi temeljne zatvornice, potem strugi dno poglobočiti in bregovje s potrebnimi deli zavarovati.

Druga daljina meri od združenja Male vode z Božno pod Polhovim Gradcem, od koder naprej se potok imenuje Gradaščica, do meje močvirja vsega skupaj 12.266 metrov. Za to daljino bi se moralo ustanoviti med udeleženci posebno društvo, katero bi dežela in država podpirali.

V tej daljini ležeči zadnji mlin „Pri peklju“, ki je popisani v zapisniku števil. 32, stran 1, ima sicer 20.05 metra dolg jez in zraven prizidane zatvornice z 2 zaporoma po 1.5 metra širokima; a oba objekta sta v tako slabem stanju, da se na pr. zatvornice še vzdigniti ne morejo, ko pride povodenj. — Vsled tega je vsa struga polna prodovja in pri najmanjšem naraščanju stopi voda čez bregove in poplavi vsa zemljišča v dolini in cesto na Polhov Gradec.

Pri taci razmerah naj bi se porabil §. 6 deželnega zakona od 15. maja 1872.

Potem bode treba počakati, bodo li dosedanji vodotoči zamogli najvišjo vodo toliko znižati, da ne bodo škodovali sosednji zemlji; ko bi se to vendar še zgodilo, morale bi se vodni stavbi nove temeljne zatvornice prizidati, sklicevaje se na §. 7 omenjenega zakona.

Kar se slednjič tiče tretje, na močvirji ležeče daljine Gradaščice, moramo jo po naravi njenega teka razdeliti v dve bistveno različni daljini, in sicer:

a) v pravo Gradaščico, to je, od hektom. 5 + 20 do izliva Malega Grabna, oziroma do zatvornice pri hektom. 38 + 90, in

b) v Gradaščico kot mlinski potok, to je, od omenjene vstopne zatvornice do izliva njegovega v ljubljanskem mestu.

Sedanje zaznamnjevanje rado zmoti, in sicer zato, ker je tako imenovani Mali graben v istini prava Gradaščica, potok pa, kateremu pravimo sedaj Gradaščica, je le stavbeni kanal, ki se odloči od Gradaščice. Ko bi se ta imena popravila, bi bilo v istini razmeram primerno in dobro.

Pri prvi daljini, ki meri 3370 metrov, vidimo, da se najvišja voda razlije posebno rada čez svet, ki leži v obližji Bokalskega mlina.

Situacija tega mlina in dotičnih vodotočev se nahaja v zapisniku št. 32, str. 17.

Nevarnost povodnji se tu zopet zamore odstraniti le tedaj, ako se s pomočjo temeljnih zatvornic površje najvišje vode zniža. Za to predlagam, da bi se s porabo §. 7 zakona o vodnem pravu prizidale dosedanjemu vodotoču nove zatvornice, ki bi imele prag na kvoti 298 in 4 zapore, katerih svitloba bi znašala 1.30 metra; zraven pa nov vodotoč s 5.80 metra širokim dnom.

Drugi kos potoka, tedaj pravi mlinski potok, meri od zatvornice do Ljubljane 7385 metrov.

(Dalje prihodnjič.)

Glasbena novica.

„Glasbena Matica“ tekom meseca decembra razposlila svojim članom muzikalije za l. 1882. Ker mnogo društvenikov letnega doneska še ni uplačalo, zato prosi odbor, ki ves društveni posel opravlja brezplačno, z ozirom na §. 6. društvenih pravil, da bi p. n. člani blagovolili kmalu doposlati letnino. Muzikalije se bodo postale samo onim članom, ki so svoj prinos uže vložili. Redno vplačevanje naj bode častitim članom posebno priporočeno, ker se z dopisovanjem in opominjevanjem mnogo drazega časa potrat in društvu nepotrebnih stroškov nareja. — Zaradi neljubih zaprek se bodo namestu nekaterih muzikalij, ki so bile napovedane v va-

bilih na občni zbor, vsem članom razposlanih meseca aprila t. l., razposlale naslednje: 1. F. S. Vilhar — „Mornar“, samospev za nižji glas in klavir; besede Fr. Preširnove. Delo je poklonjeno vladiki Strossmajerju. — 2. F. S. Vilhar — „V tistem mraku“, fantazija za glasovir. 3. A. Foerster — Kitica narodnih napevov. X. zvezek z 11 pesnimi v partituri; prvih pet napevov je za mešan zbor šesteroglasno priredjenih. Pesni so: a) Zvonikarjeva, b) Veselja dom, c) Pastirska, d) Bleško jezero, e) Triglav, f) Vse mine, g) Hej Slovani, h) Planinar, i) Svarjenje, k) Pod oknom (za bariton), l) Popotnik. 4. Anton Nedvied „Vojaci na poti“, možki zbor. XI. zvezek, partitura; besede Simon Gregorčičeve. Dohodki od nečlanom prodanih iztisov pridejo na željo skladateljevo v prid „Narodnemu domu“. Cena partituri in 4 glasovom je 60 kr., posamičnim glasom po 5 kr. 5. Anton Nedvied — „Štirje možki zbori“, poklonjeni čitalničnemu moškemu zboru. XII. zvezek, partitura. Pesmi so: a) Zvezna, b) V ljubem si ostala kraji, c) Pod oknom, d) Slovo. 6. „Lavorika“ III. Zbirka slovenskih napevov za 4 moške glasove. V tej zbirki so vsi napevi, ki se nahajajo v X., XI. in XII. prej omenjenem partiturnem zvezku, samo da so tu napevi za vsak glas posebej. Prijatelje petja, narodna društva in čitalnice vabi k pristopu

Glasbene Matice odbor.

Spomini

na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Akoravno je bilo uže precéj pozno na času, obiskati smo želeli vendar še eno svetišče, ker smo mu bili ravno blizu, in to je bila bazilika „Sv. Križa v Jeruzalemu“ (S Croce in Gerusalemme). Lateranska bazilika stoji na skrajni jugo izhodni strani rimskega mesta. Pred njo razširja se proti izhodu velika, polagoma navzdol odsahjoča se raván, opasana ob desni s trdnjaskim črno-rujavim obzidjem, skoz katero peljejo kmalu od bazilike dol lateranska vrata (Porta S. Giovanni). Svet le-tod je peščen, nerodoviten, spominjajoč zeló na ogerske pustinje. Konec te raváni stoji v tihi osamljenosti bazilika sv. Križa Jeruzalemskega, kateri je prizidan samostan redovnikov Cistercijenzov. Tu imel je njega dni mladi rimski cesar in trinog Helioabal svoje vrte. Cesar Konstantin pozidal je na tem mestu na prošnjo svoje pobožne matere sv. Helene krščansko cerkev, da bi se v njej hranil in častil oni kos sv. križa, katerega mu je bila ona podarila. Od prvotne cerkve stojijo zdaj le še zunanji zidovi; znotranjo svetišče bilo je večkrat, zadnjič za časa papeža Benedikta XIV. predelano. Delijo ga stari kamniti stebri v tri ladije. V velikem altari sbrani ste trupli sv. Cezarija in sv. Anastazija. Pod svetiščem je podzemeljska rakev (kripta), kamor pelje dvoje stopnic. Znamenita je ta rakev zlasti zato, ker so njena tla iz prsti Kalavarske gore poleg Jeruzalema. Sv. Helena je dala nakopati te prsti na onem mestu, kjer je bil zakopan najden Kristusov križ, ter prepe-ljati jo v to svetišče.

Zarad pomanjkanja časa nismo mogli obiskati kripte, ampak ogledali v naglici baziliko, ki je po oboku ozaljšana s prelepimi slikami, katere kažejo v podobah zgodbo najdenja in povikšanja sv. Križa. Potem pa smo se podali v zakristijo in prosili ondi nazočega gosp. redovnika, naj bi nas blagovolil peljati v kapelo, kjer se

hranijo ostanki sv. Križa in druge sloveče svetinje. Cesar smo se prepričati priliko imeli pri vseh gg. rimskih redovnikih, s katerimi smo prišli v kako dotiko, da so namreč nenavadno priljudni in postrežljivi, našli smo tudi tu. Prav rade volje vodil nas je po več hodiščih, ter pripeljal nas v nadstropji v skrbno zaklenjeno kapelo z mičnim altarijem. Tu je prižgal najprej sveče, potem pa jel nam razkazovati svetinje.

Trije kosi sv. Križa vdeleni so v veči križ, ki stoji na altari. Lahko so natančno videti. Koj nad altarno mizo je vdelen skoraj za seženj dolgi kos križa spokorjenega razbojnika (sv. Dizmasa). Eden izmed žebljev, s katerimi je bil Izveličar pribit na križ, hrani se v zlati posodici tako, da se lahko poljubi in celó potiplje. Človeka sprehajajo nepopisljiva čutila, ko ogleduje to znamenito svetinjo. Tudi velik del napisne table, katero je bil dal Pilat obesiti na Kristusov križ, pokazal se nam je. Le beseda „Nazarenus“ (Nazarejec) in prvi dve črki besede „Rex“ (kralj) poznate se še razločno; zapisani ste v latinskem in grškem jeziku in sicer od desne proti levi. Najden je bil ta napis (vrezan v cedrovi les) v 15. stoletji ob neki popravi bazilike shranjen vrh njene fasade (slavoloka). Pokazal se nam je dalje prst sv. apostola Tomaža, s katerim je bil posegel Kristus v desno stran. Shranjenih je dalje tu še nekaj trnov iz Kristusove krone, mali del betlehemskih jaslic, kos stebra, pri katerem je bil Kristus bičan, in še več družih svetinj. Počastili smo vse te znamenitosti, kolikor se je zamoglo, dostojno, ob enem pa priporočevali sebe in svoje drage milosti Najvišega.

Ko smo prišli nazaj v zakristijo, kupili smo si ondi v spomin železni žebelj, ki je natančno ponarejen po onem pravem, s katerim je bil Kristus pribit na križ, kar spričuje tudi tiskano pismo (avtentika), katero se nam je z žebljem vred podalo. Prejeli smo v dar tudi ponatis napisa Pilatovega, ki ga je bil pripeti dal na Kristusov križ. Prav zadovoljnega srca zapustili smo tudi to svetišče in globoko si vtisnili v spomin vse, kar smo ondi videli in počastiti priliko imeli.

Uže se je bližal večer (četrti našega bivanja v „večnem mestu“), ko smo dospeli na svoje prenočišče. Tu čakala me je velika in zeló mikavna skušnjava. Gosp. stotnik Zitterer me je uže prejšnji dan vabil, da bi šli čez nedeljo (3. dan julija) v Napolj, na ognjemetno goro Vezuv in v Pompeji. Zadnji čas bil je zdaj, odriniti proti železnici, in našel sem več gg. tovarišev za odhod uže pripravljenih. Toda meni je več okoliščin odsvetovalo ta izlet. Voziti se je kazalo vso noč. Kako slabi in nerodni so italijanski železnični vozovi 3. reda, sem popisal uže na drugem kraji. Da bi tedaj dospeli v Napolj naslednje jutro vsi vtrudeni in nenaspani, kazalo se je kot gotovo. V enem dnevu pa ogledati znamenitosti napoljske, iti na Vezuv, obiskati zraven še Pompeji, zvečer pa odriniti zopet od tam in voziti se ponoči zopet nazaj v Rim, tedaj uže drugo noč brez počitka: to razvidi vsakdo, da kratkomalo ni bilo priporočljivo. Ob potu od Rima do Napolja in zopet nazaj videti je vrh tega veliko znamenitega; in če bi tudi družega ne bilo, saj uže doljno talijanske pokrajine kažejo popotniku dovolj mnogovrstnega in občudovanja vrednega. Vse to pa nam je imela prikrivati dol in nazaj gredé temna noč, ker mesec še do polnoči ni svetel. Za zavest tedaj, da videl sem površno Napolj in Vezuv, plačati bi bil moral najprej precéj veliko novcev in žrtvovati počitek dveh noči; kar pa je bilo še največ: zamudil bi bil prvi dan sloveče tridnevnice, katero smo imeli po določilu sv. Očeta Leona XIII. obhajati slovanski romarji 3., 4. in 5. dan julija v častitljivi stari baziliki sv. Klemenca.